

Moldova György

**Ha elhagysz,
veled mehetek?**

Moldova György

**Ha elhagysz,
veled mehetek?**

Szerkesztette:
Szunyogh Szabolcs

A borítót tervezte:
Veres Ildikó

Borítókép:
Vajda Béla grafikája felhasználásával készült

ISBN 978-615-6915-02-3

Minden jog fenntartva

© Moldova György örökösei, 2022, 2025

© KAS Kiadó, 2025

Ráhangelő

Moldova György utolsó, posztumusz kötetét tartja kezében az olvasó. A kéziratot halála után a második felesége, Palotás Katalin juttatta el a kiadóhoz. Irgalmatlanul őszinte írás ez: az életére visszatekintő, nyolcvannyolc éves, nagy realista író végső üzenete.

Két szerelem I. – ezzel a különös címmel jelent meg 2021-ben a könyv előzménye. Az a mű az első felesége iránt érzett érzelmeiről szól, ez a mostani tulajdonképpen annak folytatásaként írja le vívódásait a másik nővel. A szeretőjével. Leírja a megalázó vergődéseket és a felemelő, örömteli pillanatokat, a kerülőutakat, a zsákutcákat és az egymásra találásokat. Az évek és évtizedek szállnak, mindannyian megváltoznak az idő múlásával, maga a környező világ is változik, csak egyetlenegy dolog marad örök: a csapda. Az a csapda, amelyikbe azért esünk bele, mert van szívünk.

Lenyűgöző a megjelenítő erő, a szembenézés bátorsága és kompromisszumnélkülisége. És lenyűgöző az az etikai biztonság,

amellyel a háttérrel, a kort festi Moldova György. Ha csak egyetlen könyvet olvas el valaki arról, miképp éltünk itt mi Pannóniában, legyen ez az a könyv. Hitek, vágyak, küzdelmek, szerelmek, sodródások, vereségek és talpra állások. Nyolcvannyolc éves volt Moldova, amikor ezt a művét írta – de éppen úgy egy erős férfi regénye ez, miként a firenzei Pietà is egy erős férfi szobra, noha a nyolcvanéves Michelangelo faragta. Moldova élete utolsó pillanatáig erős férfi volt: szelleme nem tört meg soha.

Egy férfi szembenéz az elmúlással. A szerelmet szegezi szembe vele, a szerelmet, a maga végtelen bonyolultságában. Életem egyik fontos ajándéka, hogy tanulhattam Moldovától. Szinte semmiben nem értek vele egyet, és szinte mindenben mesterként tekintek rá. Ez egy palackba zárt, a semmi tengerébe hajított, utolsó utáni üzenet; bölcs és szép, humoros és könnyes, felemelő és megrázó. Igaz ember írta igaz embereknek. Különleges kincs, ki tudja, miben áll a titka, de azt tudom, hogy akihez eljut, annak megérinti a szívét.

Budapest, 2022. szeptember

Szunyogh Szabolcs

Előszó

– Az írásaidban egyetlen jelentéktelen figura szerepel: saját magad – mondta egy kritikusom. Nem vitatkoztam vele, beláttam, igaza van, csakugyan nem születtem hősnek.

Mindig arra törekedtem, hogy az események háttérében maradjak, ne zavarjam meg az ábrázolt alakok és az olvasók egymásra találását. Szándékom szerint még az önéletrajzom sem magamról szól, hanem a világról, amelybe beleszülettem.

Néha felmerült bennem, hogy a saját sorsomról, személyes élményeimről írjak, nagy példák lebegtek a szemem előtt: Tolsztoj Leó vagy Móricz Zsigmond alig bűjtatott önábrázolásai. Nem fogadtam el, hogy a Történelem szürke adatai fontosabbak a regény megélt valóságánál. Egy kaland sokszor érdekesebb, mint egy átlagos házasság története.

Ezt próbáltam ki ebben a könyvben. Háromszor vágtam neki, egyszer egészen a történet végéig eljutottam, de végül is minden alkalommal kudarcot vallottam. Nem sikerült megtartanom a szükséges távolságot az élmény és az ábrázolás között.

Most negyedszer is megpróbálom, de nem vagyok meggyőződve, hogy ezúttal meg tudom oldani a feladatot. Mégis meg kell tennem, életem legjelentősebb kapcsolatáról, két szerelem egymásba fonódásáról van szó, nem akarom, hogy nyom nélkül tűnjön el az időbe. „Ha hiányzik is az erő, mégis dicsérendő az akarat.” Örölnék, ha az olvasó érdekesebbnek találná a történetet egy sablonos szerelmi háromszög leírásánál.

*„Rút a vén katona,
rút az öreg szerelem...”*

OVIDIUS

I.

Feleségem halála után a lányaim és a húgaim igyekeztek elviselhetővé tenni az életemet. Eljöttek hozzám, ételt, bort, újságokat hoztak, leültek beszélgetni velem. Mikor becsukódott mögöttük az ajtó, a nap 24 órájából eltelt egy-kettő, előttem állt még több mint húsz óra magány. Többet nem várhattam el tőlük, mindegyikük dolgozott, és a családdal is kellett törődniük.

Enni nem volt kedvem, az ételt érintetlenül beraktam a már amúgy is zsúfolt hűtőszekrénybe. Megittam egy fél üveg bort, és leültem a televízió elé. Éjfél felé elnehezedett a szemem, felmentem a szobámba, lefeküdtem, de az ágy kivetett magából, újra lementem a konyhába.

Akárha egy egész napot pihentem volna, a tekintetem kitisztult, a tárgyakat mintha rejtett forrású fények világították volna meg. Minden Zsuzsa emlékét idézte: a lépcsők, amelyeken fel-alá járt, a bérelt betegágy a hozzá tartozó oxigénpalackkal, az asztalon a gyógyszerek, a színes féldrágakövekből

álló szőlőfűrt, amelyet valamelyik külföldi utamról hoztam neki. Úgy éreztem, itt minden az övé, én jogtalanul használom.

Megpróbáltam elterelni a gondolataimat, de semmi sem jutott az eszembe. Bort töltöttem magamnak, és leültem a tévé elé, végignyomogattam a csatornákat, de semmi sem tudott lekötni. Belegondoltam, hány ilyen éjszaka áll még előttem, nem éreztem elég erőt magamban, hogy elviseljem majd őket. Sohasem értettem azokat az embereket, akik társuk vagy gyerekük halála után képesek folytatni az életüket.

Eltűnődtem: talán jobb volna, ha öngyilkos lennék, mindig is lappangott bennem egy ilyen hajlam. Gyerekkoromban egyszer lemerültem a strand vizébe, és nem akartam felállni többé, egy ismeretlen férfi húzott ki. A háború után a lakótelepi réten bolyongva a térdig érő gazban egy eldobott katonai pisztolyt találtam, reflexszerűen a halántékomhoz emeltem, és elhúztam a ravaszt. Később, a pubertás ingatag időszakában felmentem egy Népszínház utcai lépcsőház legfelső emeletére, és bár semmi okom sem volt rá, eltöprengtem, hogy kivessem-e magamat az ablakon.

Lehet, a háttérben az is meghúzódott, hogy sok holttestet láttam életem során. 1945-ben a háború végén keményre fagyott a föld, nem tudtak sírokat ásni, a meztelen halottakat csak átdobták a temető falán. Egyikük fennakadt a kerítésen, a köldökén a hidegben is zöld hullafoltok ütköztek ki. 1956-

ban a felkelés idején elesett magyar és szovjet katonák ott feküdtek az utca kövezetén, szétloccsant agyvelejük tócsába állt össze mellettük. Egy-egy járókelő megemelte az arcukat takaró köpenyt, mintha valamilyen ismerőst keresne. Ott voltam Szolnokon a nagy vasúti katasztrófánál, ahol talicskával hordták ki az emberi maradványokat a sínek közül. A felháborodott tömeg felintezgetett a mozdonyvezetőknek:

– Járjatok ti is így!

Most, az éjszaka közepén megpróbáltam felidézni a valaha már látott vagy újságillusztrációkból megismert temetők képeit. A kolozsvári Házsongárdi sírkert jutott az eszembe. Balogh Edgár, az erdélyi magyarság nagy alakja kísért ki oda. Megálltam egyik kedvenc költőm, Dsida Jenő nyughelyénél. Megdőbbenve láttam, hogy valaki kegyeletsértő módon egy üveg tintát vágott a sírjához, a kék folt szinte az egész felületet ellepte:

– Hogy bírjátok ezt, Edgár bácsi?

– Ha kint az erdőn beleesel egy gödörbe, ahol már ott toporog egy medve, akkor mihez kezdesz?! Megpróbálsz ingerelni a medvét?

Egy ózdi kohóban robbanás történt, a kiömlő acél úgy elégette egy munkás testét, hogy egy csont sem maradt belőle. Egy koporsó alakú formát emeltek ki az ércből, és azt temették el az üzem közelében.

Egy spanyol város kikötőjében az életüket vesztett tengerészek tiszteletére egy nagy méretű medencét alakítottak ki, ebben helyezték el a fémkoporsókat, és ráengedték a tenger vizét.

Olvastam arab temetőkről, ahol a sivatagban rakták le a halottakat, nem állítottak nekik síremléket, hagyták, hogy betakarja őket a futóhomok. Az egykori muszlim világban csak három embernek engedélyeztek kivételt: magának Mohamed prófétának, Omár kalifának, akinek a kardja mindig győztes csata után tért vissza a hüvelyébe, és ugyanez a megtiszteltetés jutott ki Abu Bakrnak, aki történetesen a próféta egyik apósa volt.

Izraelben hallottam Avsalom Feinberg történetét. A fiatal zsidó költő tűzharcba keveredett egy beduin bandával, és elesett, bajtársai hiába keresték a holttestét. Ötven év múlva egy Slomo ben Elkána nevezetű őrnagy megtalálta az elaggott beduin törzsfőnököt, aki annak idején lelőtte a költőt. Az öreg sejk busás borraivaló fejében elvezette az őrnagyot egy datolyapálmáig, és azt állította, hogy az alatt nyugszik Avsalom Feinberg. Kiderült, hogy a beduinok itt kaparták el az áldozatuk tetemét a homokban, és az ő zsebében lévő datolyákból nőtt ki ez a pálmafa. A holttestet átvitték a Herzl-hegyen levő katonai temetőbe, és az ejtőernyős hősi halottak parcellájában hantolták el.

Őszintén sajnálom azokat az író hősokeket is, akik a hazájukért, eszméikért feláldozták az életüket. Nevük legendává vált, emléküket szobrok, utcanévek őrzik, Petőfi Sándortól Lord Byronig. A sors előttem nem nyitott teret ilyen hőstetteknek, azt hiszem, nem is nagyon lettem volna képes rá. Egyik olvasóm Rabelais, a nagy francia író szavaival jellemzett: „elvéimért, ha a máglyára nem is, de egészen a lángokig hajlandó vagyok elmenni.”

Annyit viszont kérdés nélkül elmondhatok magamról, hogy hét évtized sokszor egyenlőtlen harcaiban erőm szerint mindent megtettem.

Már kivilágosodott, de még mindig ott ültem a konyhában a televízió előtt. Kulcs csikordult a zárban, majd csengetés hallatszott. Eta érkezett meg. Az ötvenöt éves asszony még Zsuzsa életében került hozzánk, eredetileg takarítónőnek, aztán fokozatosan átvette az egész háztartást. Most azért nem tudott bejönni, mert a lánc be volt akasztva. Beengedtem, megbeszéljük a teendőket, aztán felmentem a szobámba.

Sokáig aludtam, már újra besötétedett, mikor a lányaim felköltöztek. Leültünk beszélgetni, nem akartam, hogy szóba kerüljön halott édesanyjuk, az unokáimról kérdezgettem, hogy haladnak az iskolában, készségesen válaszoltak, de sokszor állt be csend. Belefáradtam a vissza-visszatérő hallgatásba, hazaengedtem őket.

Átgondoltam, hogy milyen feladatok várnak rám a közeli jövőben. Májusban letelik a gyászév, fel kell állítani Zsuzsa sír-
emlékét, akarok írni egy kis könyvet róla, megpróbálok a helyére állni és egyben tartani a családot. Terveim nem terjedtek ezen túl, a napjaim olyan üresnek tűntek, mint egy lebontott ház helye.

Valahogy meg kellett oldanom a magam sorsát is, miképp tovább? Költözzek el ebből a lakásból, ahol negyven évig éltem Zsuzsával? Mihez kezdjek a könyveimmel, a bútoraimmal? Adjam el, vagy cseréljem el egy kisebbre? De hát ez a lányaim öröksége, mindent rájuk is írtam. Ellátni sem tudom magam, eddig megkímélt életformám most visszaüt, alkalmatlan vagyok minden munkára, háztartási teendőkre, javítgatásokra, csekkek, számlák kezelésére.

Menjek be egy idősek otthonába? A színvonalas intézmények azonban ritkák és drágák. A magamfajta anyagi helyzetű emberek csak alacsonyabb komfortfokozatú helyeket tudnak megfizetni.

Elővettem korábbi jegyzeteimet, melyeket 2009-ben készítettem a miskolci „Szépkorúak Háza” akkori áráiról. Az arányok érzékeltetésére megemlítem, hogy az adott évben a magyar minimálbér a 76 000 forintot sem érte el, és a nyugdíjak ennek hatvan-hetven százaléka körül jártak. A helyzet azóta feltehetőleg csak tovább romlott.

„A bekerülés kapcsán az ellátást igénylő személyt egyszeri hozzájárulás kötelezettsége terheli.

Egyágyas lakrész esetén kétmillió forint per fő (ez az összeg napjainkban a négymilliót is meghaladja – *M. Gy.*). Ehhez jár még a havi személyi térítési díj 65 900 forinttól 76 800-ig (ez is emelkedett azóta, 160-180 ezer forintra, a nyugdíj nyolcvan százalékáig – *M. Gy.*).

A használati jog nem örökölhető, az igénybevevő halálakor visszaszáll az intézet tulajdonába.” Ha valaki akár egy-két hét után életét veszti, a családja egy fillért sem kap vissza. Ugyanez a helyzet abban az esetben is, ha az illető a belépést nem készpénzzel, hanem régi lakásának átengedésével váltotta meg.

A vállalkozók többsége, már csak üzleti jó hírének megőrzése érdekében is igyekszik biztosítani vállalt szolgáltatásainak színvonalát, de ez korántsem mondható általánosnak. Az egyik kétes hírű ismerősem is ezt a tevékenységet választotta, jellemzésül megemlítem, hogy korábban a börtönben találkoztam vele, ahol fantomszövetkezetben elkövetett visszaélések miatt ült. Vele és hasonszőrű társaival kapcsolatosan az újságok elképesztő esetekről adtak hírt:

„Az ádventi kalácskoszorú hetekig ott csüngött a mennyezeten. Az ünnepek után az otthon tulajdonosa leszedette, beáztatta tejbe, belekavart valamilyen port, és megetette a gondozottakkal.

Az is gyakran előfordult, hogy az ételmaradékot nem dobták be a moslékba, hanem feldolgozták, és feltálalták vacsorára.

Egy gondozott megfázott, és tüdőgyulladást kapott. A szerződésben foglalt ápolás és gondoskodás helyett kívülről rázárták az ajtót. Az ételt ugyan bevitték neki, de csak letették a tálcát, nem etették meg, ő viszont magas láza miatt mozdulni is képtelen volt, így egyre rosszabb állapotba került. Végül is az egyik ismerőse szabadította ki. Látogatóba jött hozzá, de a személyzet nem akarta ilyen állapotban megmutatni, inkább azt mondták neki: a néni kórházba került. A látogató nem hagyta lerázni magát, addig erősködött, amíg a bentlakóktól megtudta, hogy a szobájában fekszik bezárva. Mikor meglátta a beteget, szó nélkül taxit hívott, és bevitte a kórházba. Később feljelentést tett a bíróságon, az ügyet azonban elsimították.”

Jogi visszaélésekről is keringenek történetek.

„Egy öregasszony a hozzátartozói szerint egészséges állapotban került be az otthonba, itt viszont két év alatt háromszor kellett kórházba vinni, majd visszatérve hamarosan el is hunyt. Halála egy hármasszünneplés első napján következett be, így csak a negyedik napon keresték. Hiába érdeklődtek, nem tudták meg, miben halt meg a hozzátartozójuk, mivel a holttest addigra már el lett hamvasztva. Ez a tény azért is meglepőnek számított, mert abban az időben két-három hetet is kellett